

יום ה', י"ג בשבט תשע"ז (09 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

מאין הגיע חג ט"ו בשבט?

ט"ו בשבט לא התחיל כחג. לידתו באחד התחומים הפחות-חגיגיים שניתן לדמיין — **מיסוי**. כשהמקדש בירושלים עוד עמד על תלו, היה על כל חקלאי יהודי לשלם **עשירית מתוצרתו החקלאית** לתחזוקת המקדש ועובדיו, בהתאם לכתוב בספר דברים: **"עֶשֶׂר תַּעֲשֹׂר אֶת כָּל־תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה"** [דברים י"ד 22]

בימינו אנחנו קובעים את הגבול בין שנת מס אחת לחברתה בחצות שבין 31 בדצמבר ו-1 בינואר, אך אבותינו לא הסתפקו במועד אחד כזה אלא התקינו ארבעה ימים שונים לסוגים שונים של תוצרת חקלאית [כפי שהוזכר בדף של אתמול]. כך לדוגמה, אנחנו לומדים מהמשנה שכאשר העניין נוגע בגידול **בהמות**, שנת המס מתחילה בא' **באלול**, כשמדובר בגידול **ירקות** שנת המס מתחילה בא' **בתשרי**, ואילו מועד תחילת שנת המס של מגדלי העצים שנוי במחלוקת: "באחד בשבט **ראש השנה לאילן** כדברי בית שמאי. בית הלל אומרים בחמישה עשר בו" [ראש השנה א', א']

מופע זה של ט"ו בשבט הוא הקדום ביותר במקורות היהודיים, אך עוד כשנערכה המשנה בידי רבי יהודה הנשיא בערך בשנת 200 לספירה, היה "ראש השנה לאילן" אות מתה בהלכה היהודית, שכן לאחר שחרב בית המקדש בשנת 70 לספירה פסק תשלום המעשרות. היעדר העניין האקטואלי לא הפריע לאמוראים, רבני התלמוד, לעסוק בנושא באריכות, בעיקר בשאלה מדוע נבחרו תאריכים אלו. בסופו של דבר, כפי שבדרך כלל קרה עם פולמוסי בית שמאי ובית הלל, פסקו חז"ל עם בית הלל, וראש השנה לאילנות נקבע ב-15 בשבט, הוא ט"ו בשבט.

ניצוצות אלוהיים בפירות

בשנים שחלפו לאחר חתימת התלמוד, בסביבות 500 לספירה, לא השתנה מעמד ט"ו בשבט יותר מדי, אם כי הופיעו ניצנים ראשונים לשינוי מעמדו של היום **מתאריך אדמיניסטרטיבי ליום טוב**. בגניזה הקהירית נמצאו פיוטים לט"ו בשבט שכנראה הוספו לתפילה היומית בקהילות יהודיות בארץ ישראל בתקופת הגאונים, ובקהילות אשכנז החל המנהג שאין קוראים את תפילת תחנון ו[אין] נוהגים מנהגי תענית ביום זה, כפי שהיה נהוג בימים טובים אחרים, כנראה בעקבות פסיקתו של רבנו גרשום (

"הרנינו לאלקים עוזנו הריעו לאלקי יַעֲקֹב."

מתוך פרק התהלים [פ"א] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **חמישי** בשבט

כניסת השבת (ב"ש): 17⁰⁰ (י-ם): 16⁴⁶ (ת"א): 17⁰⁰ (חיפה): 16⁵⁰

צאת השבת (ב"ש): 17⁵⁹ (י-ם): 18⁰⁰ (ת"א): 18⁰¹ (חיפה): 18⁰⁰

יום נעים ושבט שלום ומבורך!

פרשת השבוע: **"בְּשַׁלַּח"** [שמות י"ג 17 – י"ז 16]

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה ל**כל** חולי ו**נפגעי** ישראל

יום ה', י"ג בשבט תשע"ז (09 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

960–1040). מנהגי חג של ממש לא התגבשו, עד שב-1570 הרב יצחק לוריא [האריז"ל] עלה ממצרים לצפת וחולל מהפכה בדת היהודית.

לוריא, הידוע בימינו בכינוי האר"י, לא היה סתם עוד רב. בתקופה שהותו הקצרה בצפת אסף סביבו כת [ממש לא כת, אלא נבחרת רבנים תלמידים שלו. מג] מאמינים אדוקה שהפיצה את משנת רבה בכל רחבי העולם היהודי. בעזרת שיטות קבליות שונות כגון צום, שתיקה ממושכת ופרקטיקות אחרות, האמינו האר"י וחסידיה שהוא זכה בכוחות שונים, בהם היכולת לפרש חלומות, היכולת לראות נשמות עוזבות את הגוף, אבחון הגלגולים הקודמים של אנשים שפגש, זיהוי מקומות קבורה של רבנים גדולים שלא היו ידועים לפני-כן, וכן היכולת לדבר עם צדיקים בעולם הבא, ובכלל אלו עם אליהו הנביא ורבי שמעון בר יוחאי. מצדיקים אלו, האמינו מעריציו, למד האר"י את סודות הבריאה, שאותם שנה [=לימד] לתלמידיו.

עיקר משנתו של האר"י היתה שמעשה הבריאה לווה בתאונה [?]. כשיצר הא-ל את העולם, יצק בו טוב אלוקי, אך הבריאה היתה צרה מלהכיל את הטוב, ואז אירעה "שבירת הכלים" שבה רסיסי הטוב האלוקי "נפלו לתחתית האצילות" ונכלאו שם. תכלית חייו של כל יהודי, כך על פי האר"י, היא להשיב את אותם רסיסי טוב אלוקי לכודים, או כפי שכונו על ידו, "ניצוצות", בחזרה אל הבורא. כשתסתיים מלאכה זו, כך האר"י, יבוא המשיח והעולם ייכנס לעידן חדש.

כדי לשחרר את אותם ניצוצות, היה על יהודים לבצע "תיקונים" — מעשים שונים המקודדים בספרי הקודש ובבריאה עצמה. דוגמה לתיקון כזה המקודד בתלמוד על פי שיטת האר"י הוא אכילה מרובה של פירות בליווי ברכת "בורא פרי הארץ" בט"ו בשבט, מנהג שהתקין כנראה האר"י ושהפיצו תלמידיו יחד עם שאר משנתו ברחבי העולם היהודי לאחר מותו.

משנת האר"י התקבלה בהתלהבות בקהילות יהודיות רבות ועוררה ציפייה לבוא המשיח. באמצע המאה ה-17 **יהודי מאיזמיר בשם שבתי צבי** הכריז על עצמו כאותו משיח, ולאחר שריכז סביבו קבוצה גדולה של חסידים, הוביל לאמונה רחבה בקרב יהדות העולם שהגיעה אחרית הימים. ב-1666 עצרו השלטונות העותמאניים את שבתי צבי והציבו בפניו אולטימטום — התאסלמות או הוצאה להורג. הוא בחר להתאסלם ורוב **יהודי העולם הבינו שהוא משיח שקר**. לא הכל השתכנעו וכמה ממאמיניו האדוקים התאסלמו בעקבותיו. לאחר שמת שבתי צבי ב-1676 לא גוועה תנועתו לחלוטין, וקבוצות שבתאיות נותרו פזורות ברחבי האימפריה העותמאנית, המשיכו להתקיים ולפתח מנהגים ייחודיים, שחלקם מצאו את דרכם אל חיק היהדות ונהוגים עד היום.

אחד מאותם מנהגים היה הפיכתו של ראש השנה לאילן לחג מיוחד לשבתי צבי, שכונה על ידי מאמיניו "האילן". אחד מאותם שבתאים, מחבר הספר "חמדת ימים" (הודפס לראשונה ב-1731), אף כונן לחג זה "סדר", שכלל אכילת 30 פירות, שתיית ארבע כוסות יין וקריאה מתוך טקסטים שונים. ספר

"הרנינו לאלקים עוזנו הריעו לאלקי יַעֲקֹב."

מתוך פרק התהלים [פ"א] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **חמישי בשבת**

כניסת השבת (ב"ש): 17⁰⁰ (י-ם): 16⁴⁶ (ת"א): 17⁰⁰ (חיפה): 16⁵⁰

צאת השבת (ב"ש): 17⁵⁹ (י-ם): 18⁰⁰ (ת"א): 18⁰¹ (חיפה): 18⁰⁰

יום נעים ושבט שלום ומבורך!

פרשת השבוע: **"בְּשַׁלַּח"** [שמות י"ג 17 – י"ז 16]

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה **לכל** חולי ו**נפגעי** ישראל

יום ה', י"ג בשבט תשע"ז (09 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

זה וסדר ט"ו בשבט שבו מצאו את דרכם לתוך קהילות יהודיות לא שבתאיות, וכך החל מתפשט מנהג עריכת סדר ט"ו בשבט בקרב קהילות ארצות המזרח.

כך, בתחילת תקופת ההשכלה בסוף המאה ה-18, היה ט"ו בשבט מעין יום טוב קטן; בקהילות הספרדיות היו שערכו סדר ט"ו בשבט ואילו בקהילות אשכנז לא אמרו תחנון כחלק מהתפילה היומית באותו יום, ובחדר (הוא בית הספר של אותם ימים) היה נהוג שהמלמד מחלק לתלמידיו פירות — בדרך כלל יבשים [כך אנו זוכרים מימי הנעורים שלנו. מג] — ויום הלימודים היה קצר או שהלימודים לא היו מתקיימים כלל.

טבע רומנטי

באותן שנים ממש חל מפנה בתפיסת הטבע בקרב עמי אירופה. עד למאה ה-18 נתפס הטבע כדבר מסוכן המנוגד לציוויליזציה האנושית. בימי הביניים עמלו האירופאים על כריתת יערות והפיכתם לשדות פוריים. ההליכה ביער, כפי שהיא משתקפת באגדות האחים גרים ובמקורות נוספים, נתפסה כסכנת נפשות בשל חיות טרף, שודדים או איומים מדומיינים כמו מכשפות ומפלצות. **אבל אז החלה פושה באירופה תנועה אינטלקטואלית חדשה, הרומנטיקה**, שבין מאפייניה היתה האמונה שהתבוננות בנופים מרהיבים וטיול בחיק הטבע הם חוויות המעצבות את נפש האדם באופן חיובי. לנטייה העכשווית שלנו להפיק הנאה ממבט על שקיעה אדמדמה או מטיול בשדה של פרחים מרקדים, יש קשר הדוק לשיח החוויות שפיתחו באותם ימים הוגים, משוררים וסופרים. אלה קמו בעיקר באנגליה ובגרמניה, ובבולטים בהם ניתן למנות את ויליאם וודסוורת' וג'ון קיטס באנגליה, ואת גתה ווילהלם שלינג בגרמניה.

התפיסה החדשה הזאת אומצה על ידי יהודי אירופה בהדרגה במאה ה-19, על ידי צריכה של ספרות אירופית בשפת המקור, בתרגומה לעברית וידיש, ובספרות יהודית ויידית מקורית שנכתבה בהשראתה, ולעתים תוך חיקוי של הספרות האירופית ובעיקר הגרמנית של התקופה. **חלחולה של התרבות האירופית לעולמם התרבותי של היהודים היה יסוד תנועת ההשכלה**. אותה גישה חדשה לטבע מופיעה שוב ושוב בכתביהם של המשכילים היהודים ובאה לידי ביטוי במסות, בספרות ובעיקר בשירה שנכתבה במאה ה-19.

נתיב אימוץ תרבותי זה מהרומנטיקה אל ההשכלה לא הוגבל כמובן רק לאהבת הטבע. זה היה המסלול שבו השיח הלאומי — גם הוא כחלק מהתנועה הרומנטית — מצא את דרכו ללבותיהם של יהודים ופרח כתנועה הציונית במחצית השנייה של המאה ה-19. אותם ערכים חדשים — אהבת

הרנינו לאלקים עוזנו הריעו לאלקי יעקב.

מתוך פרק התהלים [פ"א] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום חמישי בשבת

כניסת השבת (ב"ש): 17⁰⁰ (י-ם): 16⁴⁶ (ת"א): 17⁰⁰ (חיפה): 16⁵⁰

צאת השבת (ב"ש): 17⁵⁹ (י-ם): 18⁰⁰ (ת"א): 18⁰¹ (חיפה): 18⁰⁰

יום נעים ושבט שלום ומבורך!

פרשת השבוע: "בְּשַׁלַּח" [שמות י"ג 17 – י"ז 16]

הדף מוקדש לפדיון נפשם של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה לכל חולי ונפגעי ישראל

יום ה', י"ג בשבט תשע"ז (09 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

הטבע, גאולת הקרקע והציונות — השפיעו גם על האופן שבו נתפס ט"ו בשבט, כחג של אהבת הטבע בכלל וארץ ישראל בפרט.

ביום זה נערכו כנסים ציוניים ואירועי התרמה, ובעיתונות היהודית פורסמה פרוסה ושירה על היופי שבטבע לכבוד החג. הדבר גם בא לידי ביטוי בהצעתו של הסופר הציוני **זאב יעבץ** ב-1888 להנהיג בבתי הספר העבריים בארץ ישראל את היום הזה כיום המוקדש לטיול בטבע וללמידה על צמחי הארץ. ההצעה מומשה רק כעבור עשורים אחדים (מקורות שונים מציינים את יעבץ כמייסד המנהג לקיים נטיעות בט"ו בשבט ואת טקס הנטיעות ביסוד המעלה ב-1884 כטקס הנטיעות הראשון בט"ו בשבט, אלא שיעבץ לא קשר בין הנטיעות לט"ו בשבט, הנטיעות ביסוד המעלה לא התקיימו בט"ו בשבט, ואין כל עדות לכך שהנוטעים קשרו את המעשה לחג).

הנוטעים מנברסקה

הזרע שלימים יפרח למנהג נטיעת עצים ברחבי ארץ ישראל בט"ו בשבט נטמן הרחק ממנה, במקום שבו היו מעט יהודים אם בכלל — **בנברסקה שבארצות הברית**. שם, ב-1872, הוציא העיתונאי **יוליוס סטרלינג מורטון** קול קורא לתושבי מדינתו לצאת אל הטבע ולטעת עצים ברחבי המדינה, כחלק מגל סביבתני של הוגים ופעילים שקם ועלה בעקבות השינוי בתפיסת הטבע שיצרה הרומנטיקה.

מורטון שילהב את ההמון וב-10.4.1872 [ז' בניסן ה'תרל"ב] התקיים לראשונה Arbor Day, שבו יצאו תושבי נברסקה בהמוניהם ונטעו עצים. אותו אירוע נטיעות חזר באותו תאריך גם בשנה העוקבת, וב-1874 קיבל החג הכרה רשמית ממושל המדינה. בשנות ה-70 וה-80 אימצו עוד ועוד מדינות בארצות הברית את המסורת ומדינות נוספות ברחבי העולם — צרפת, אוסטרליה ויפן — אימצו חגי נטיעות בתחומן.

השמועות על חג זה הגיעו ליהודי מזרח אירופה כעבור שני עשורים, כשעיתון "המליץ" דיווח באופן אוהד על החג ב-1892. שבוע אחר כך כתב אחד הקוראים בתגובה לכתבה **שאותו חג אמריקאי "לא חדש הוא לנו ושמו 'ראש השנה לאילנות', אשר חג גדול היה לאבותינו ונכבד הוא גם לנו עד היום"**. כותב המאמר קרא לאחיו היהודים לשלוח כסף לארץ ישראל כדי שהמתיישבים היהודים שם יטעו גם הם עצים.

"הרנינו לאלקים עוזנו הריעו לאלקי יַעֲקֹב."

מתוך פרק התהלים [פ"א] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **חמישי** בשבת

כניסת השבת (ב"ש): 17⁰⁰ (י-ם): 16⁴⁶ (ת"א): 17⁰⁰ (חיפה): 16⁵⁰

צאת השבת (ב"ש): 17⁵⁹ (י-ם): 18⁰⁰ (ת"א): 18⁰¹ (חיפה): 18⁰⁰

יום נעים ושבט שלום ומבורך!

פרשת השבוע: **"בְּשַׁלַּח"** [שמות י"ג 17 – י"ז 16]

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה **לכל** חולי ו**נפגעי** ישראל

יום ה', י"ג בשבט תשע"ז (09 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

ייתכן שאותם דיווחים ב"המליץ" היו אלה שהובילו את המורה העברי **חיים אריה זוטא** לערוך בבית־ספרו בדנייפרופטרובסק (אז ברוסיה, היום באוקראינה) טקסי נטיעות עם תלמידיו בט"ו בשבט. זוטא לא חשב שהוא מחדש דבר־מה, אלא האמין שבעת העתיקה נהגו יהודי ארץ ישראל לטעת עצים ביום זה, אם כי ספק אם היו דברים מעולם.

ב-1903 עלה לארץ ישראל וב-1904 יצא בקריאה נמלצת במאמר ב"ההשקפה" לכונן בט"ו בשבט חג נטיעות שכזה בבתי ספר העבריים של הארץ. הדבר לא יצא אל הפועל עד שב-1906, באסיפה השנתית של אגודת המורים העברים בארץ ישראל, הועלתה הצעה להנהיג בבתי הספר ימי טיולים בחיק הטבע בט"ו באב. זוטא שיכנע את עמיתיו המורים שמוטב ט"ו בשבט על ט"ו באב ל"יום טבע" זה ושאל להם למורים להסתפק בטיולים, **אלא להנהיג נטיעות.**

הצעתו התקבלה, ובט"ו בשבט 1907, בבית הספר החקלאי **מקוה ישראל** שמחוץ ליפו, השתתפו כ-300 תלמידים מבתי הספר השונים באזור **בטקס הנטיעות הראשון**. שנה אחר כך התקיים טקס דומה, הפעם ביפו, בהשתתפות תלמידים רבים יותר וב-1910 התקיימו חגיגות ט"ו בשבט **באחוזת בית**, לימים תל אביב, שאוכלסה באותם ימים. לאחר שמונה זוטא למנהל בית הספר למל בירושלים, אירגן ב-1913 אירוע נטיעות גדול שבו השתתפו כ-1,500 תלמידים מבתי הספר היהודיים השונים בעיר. המנהג התפשט גם לבתי הספר העבריים במושבות שברחבי הארץ רק בתקופת המנדט אחרי מלחמת העולם הראשונה.

עם קום המדינה אימצה מערכת החינוך את המסורת, ומדי שנה יצאו תלמידי בתי הספר היסודיים לטעת עץ בארץ. עם הזמן צומצמה פעילות הנטיעות, בין היתר מפני שילדים ומורים אינם מספקים נטיעה איכותית כמו זו של אנשי קק"ל. בכיתות הגבוהות מתקיימות פעילויות בנושא איכות הסביבה.

[\[מקור\]](#)

אחד הקוראים שלנו ביקש להוסיף את הידיעה הבאה לדף – להאיר את עינינו לעוד מסורת עתיקה בעם ישראל, הנוהג **בשבת שירה**, היא השבת שבה קוראים את פרשת "**בשלח**":

יש נוהגים שבשבת שירה מפזרים בחוץ משיירי מאכלי שבת, שיאכלום עופות הבית וציפורי הדרור שבחוץ, ונותנים טעם למנהגם:

כיון שקוראים בשבת זו בפרשת בשלח, שיש בה סיפור על המן, שירד לישראל במדבר ושנאמר בו: "אכלוהו היום כי שבת היום לה", היום לא תמצאוהו בשדה". "ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו".

"הרנינו לאלקים עוזנו הריעו לאלקי יַעֲקֹב."

מתוך פרק התהלים [פ"א] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **חמישי** בשבת

כניסת השבת (ב"ש): 17⁰⁰ (י-ם): 16⁴⁶ (ת"א): 17⁰⁰ (חיפה): 16⁵⁰

צאת השבת (ב"ש): 17⁵⁹ (י-ם): 18⁰⁰ (ת"א): 18⁰¹ (חיפה): 18⁰⁰

יום נעים ושבת שלום ומבורך!

פרשת השבוע: "**בְּשַׁלַּח**" [שמות י"ג 17 – י"ז 16]

הדף מוקדש לפדיון **נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה **לכל** חולי ו**נפגעי** ישראל

יום ה', י"ג בשבט תשע"ז (09 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

אמרו רבותינו זכרונם לברכה, שאותם האנשים שיצאו ללקוט ביום השביעי - רשעים היו (ויש האומרים דתן ואבירם), ידעו שהמן לא ירד בשבת, כדבר משה. מה עשו? הלכו בלילה ופזרו בשדה מן המן שבכליהם על מנת לאסוף אותו בבוקר ולהביאו למחנה לעיני כל העם, כדי שיאמרו 'משה בדאי הוא, שבודה מצוות מלבד חלילה.

ויהי בבוקר, יצאו ללקוט ולא מצאו. והיכן היה [נעלם] המן הזה, שהניחוהו אמש?

אלא, שהקדימום הציפורים, שבאו בעוד לילה וישאוהו למרחוק, כדי שיאמנו דברי משה, וגם השבת תהא מקודשת אצל כל העם.

משום כך, ראויות הציפורים ליטול שכרן, ואימתי נוטלות שכרן? - ביום שמזכירים את צידקתן- בפרשת בשלח.

ט"ו בשבט שמח !!!!!!!!

"הַרְנִינוּ לְאַלְקִים עֲזָזְנוּ הָרִיעוּ לְאַלְקֵי יַעֲקֹב."

מתוך פרק התהלים [פ"א] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום חמישי בשבת

כניסת השבת	17 ⁰⁰ (ב"ש):	16 ⁴⁶ (י-ם):	17 ⁰⁰ (ת"א):	16 ⁵⁰ (חיפה):
צאת השבת	17 ⁵⁹ (ב"ש):	18 ⁰⁰ (י-ם):	18 ⁰¹ (ת"א):	18 ⁰⁰ (חיפה):

יום נעים ושבט שלום ומבורך!

פרשת השבוע: **"בְּשַׁלַּח"** [שמות י"ג 17 – י"ז 16]

הדף מוקדש לפדיון נפשם של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה לכל חולי ונפגעי ישראל